

NEKROLOJİ:

HAYALİ KÜÇÜK ALİ, HAYATI VE ESERLERİ*

Ahmet BORCAKLI

Karagöz oyunu cidden eğlendirici bir oyundur. Eğer oynatan hayâlbaz ehlidil olursa, seyrine doyum olmaz. Bu gün Avrupalıların ekserisinin evinde, bir iki Karagöz tasviri vardır. Bizim kıymetini bilemeyip, yok bahasına satmış olduğumuz tasvirler, bu gün Almanyâ'da pek kıymettardır. Bizim ecdadımızdan yadigâr olan bu millî Türk eğlencesini lütfen bir parça himaye etmenizi rica ederim muhterem okuyucularımız.

Hayalî Küçük Ali

Değerli sanatçı ,iyi insan ve gönülden dost Hayalî Küçük Ali, 88 yıllık ömür geçidini aşarak, 7 Aralık 1974 Cumartesi günü aramızdan ayrıldı. O, geleneksel temaşa sanatımızın, yüzyıllar boyunca, Türk Tiyatrosu'na kaynak olabilecek sanat estetiği'nin ana çizgilerini benliğinde toplayan «Karagöz» oyunu'nu, özelliklerini bozmadan, 20. Yüzyıla aktaran ve yaşıtan bir halk sanatçısı idi.

Altmış yıla yakın bir süre, yalnız Karagöz'ü oynatmakla kalmamış, tasvirler keserek Karagöz koleksiyonları meydana getirmiş, kitaplar yazmış, ses bantları doldurmuş, filmler yapmıştır. Yaratmış olduğu özel yeni Karagöz oyunları ile, Türkiye Radyoları'nda 20 yılı aşan süre içinde kıymetli bir halk eğitim hizmeti vermiştir.

Hayalî Küçük Ali'nin sanatı yapmacıksız, arı ve samimîdir. Çağının tanınmış hayâl ustalarının «Karagöz» âlemlerinde, kendi kendisini yetiştirmiştir. O, en nezih topluluklar önünde sanatını sergileyebilecek meharret, zihniyet ve alışkanlığa sahipti. Rahmetli'nin hiç bir zaman bayağılığa düştüğü görülmemiştir.

* Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı (Belleten) 1974, (203 - 208. S.)'de yayınlanmıştır.

Hayalî Küçük Ali, işlek bir zekâ, kuvvetli hafıza, üstün el ve kafa becerileri, taklitçilik, müzik bilgisi, güzel ve değişik ses nitelikleri ile Türk dili ve edebiyatı, geniş bir halk kültürüne sahip olunması gereken bu çetin «Karagöz» sanatı'nın, görülmeye lâyık son temsilcilerinden biriydi.

Son on yılını, evinde kâh dinlenme, kâh yorgunluk ve hastalıklarla savaşıyor, geçirdi.

Karagöz tipleri onun sesinde, belki de kuşaklar boyu, en güzel örnekler olarak yaşayacaktır. Çünkü O, ses ve görüntü kaydedici elektronik araçların geliştiği bir çağda yaşama mutluluğuna erişmiştir. Yeri doldurulamıyacak bir değer olan Hayalî Küçük Ali nur içinde yatsın.

Hayalî Küçük Ali'nin Yaşamı

1886 (1302) yılında İstanbul'da doğmuş, 1974 yılı Aralık ayının 7 sinde Ankara'da ölmüştür. Asıl adı, Mehmet Muhittin Sevilen'dir. İstanbul'da Davutpaşa Rüştüyesi'ni bitirdikten sonra çalışmak üzere PTT idaresine girmiştir. 1.Dünya Savaşı'nda askere alınmış, terhis olduktan sonra tekrar eski işinin başına dönmüştür. Ankara'da Paket Postahanesi memuru iken 1944 de emekliye ayrılmıştır.

Karagözcülük sanatına, daha 8 yaşlarında iken heves eden Küçük Ali, bu sanatı, devrinin usta Karagözcülerini seyrederek öğrenmiştir. Karagözcülüğü meslek olarak seçmesinde en büyük desteği Safvet Efendi olmuştur. Hayalî Ömer Efendi, Hayalî Memduh Bey, Hayalî Arap Cemal Efendi, Hayalî Sobacı Ömer Efendi, Hayalî Nazif Bey, Hayalî Serçe Mehmet Efendi, Hayalî Kâtip Salih Efendi, Hayalî Arap Ömer Ağa ve Hayalî Behiç Efendi onun seyrettiği Karagözcüler arasındadır.

Ünlü Karagözcülerden Hayalî Saraç Hüseyin'in yanında Karagözcülüğe başlayan Küçük Ali, ilk defa, 1900 yılında henüz 14 yaşında iken Fatih'in Draman Mahallesinde Karagöz oynatmış ve oynadığı «Hunhımlı Mandra» çok beğenilmiştir. Hayalî Küçük Ali takma adını işte o zaman almış, bu isimle tanınmıştır.

Böylelikle 60 yıla yakın bir süre Karagöz oynatarak bu oyunun üstadları arasında yer alan Hayalî Küçük Ali, 20 yıl kadar Ankara Radyosu'nda Karagöz oynatmıştır. Küçük Ali'nin üçü kız, biri erkek olmak üzere dört evladı ve 15 den çok torunu vardır. Torunlarından Erhan Ergüler ve Tuncay Tanboğa da dedelerinin sanatını benimsemiş bulunmaktadırlar. Tuncay Tanboğa Torun Çelebi takma adını kullanmaktadır.

Hayalî Küçük Ali'nin Bıraktığı Eserler :**K i t a p l a r ı :**

- Hayalî Küçük Ali : Karagöz'ün hamam eğlencesi. İstanbul 1928 Ahmet Kâmil Matbaası. 24 S. 8° (Eski harfli)
- » » » Karagöz'ün Kâğıthane (Kâhtane) safâsı. İstanbul 1928 Cumhuriyet Kitaphanesi. 24 S. 8° (Eski harfli)
«Karagöz Perde Külliyyatı 3»
- » » » Hayâl perdesi. 5 perde. 1 inci kitap. İstanbul 1931 Milliyet Matbaası. 35 S. 8°
- » » » Karagöz. Yayımlayan : Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü. İstanbul 1969 Millî Eğitim Basımevi. 4 + 368 S. 8°
1. Kütahya Çeşmesi. 24 - 50. S.
 2. Karagöz'ün Gelin Olması. 51 - 70. S.
 3. Kanlı Kavak. 71 - 91. S.
 4. Çifte Hamamlar Yahut Karagöz'ün Dayak Yemesi. 92 - 112. S.
 5. Karagöz'ün Ağalık Oyunu. 113 - 141. S.
 6. Tahir ile Zühre Oyunu. 142 - 179. S.
 7. Yalova Safâsı Oyunu. 180 - 203. S.
 8. Mandra Safâsı. 204 - 233. S.
 9. Aptal Bekçi Oyunu. 234 - 251. S.
 10. Kanlı Nigâr Oyunu. 252 - 274. S.
 11. Karagöz'ün Bakkallığı Oyunu. 275 - 292. S.
 12. Salıncak Safâsı Oyunu. 293 - 306. S.
 13. Tımarhane Oyunu. 309 - 325. S.
 14. Ferhat ile Şirin. 344 - 368. S.
«(1000 Temel Eser : 9)»
Bibliyografya 14 - 15. S.

Kestiği Tasvir (figür) Koleksiyonları :

Hayalî Küçük Ali'nin Millî Kütüphanedeki Karagöz tasvir koleksiyonu.

Ankara 1960.

277 Adet figür (tasvir).

30 » oynatım değneği.

1 » perde.

1 » oynatım tezgâhı.

1 » nareke (kamyştan düdük).

1 » def.

Hayali Küçük Ali'nin Ankara Etografya Müzesi'ndeki tasvir koleksiyonu.

Ankara (1958)

- » » » Ankara Devlet Konservatuvarı'ndaki Karagöz tasvir koleksiyonu.
 » » » Bursa Müzesi'ndeki Karagöz tasvir koleksiyonu.

Doldurduğu Ses Bandları :

Millî Kütüphane Müzik Bölümü'nde bulunan Karagöz ses bandları :

- 1 — Karagöz'ün abdal bekçi oyunu. Anlatan Hayali Küçük Ali. Yardağı : Hayali Torun Çelebi. Tesbit eden : Dr. İlhan Başgöz. Ankara 1958. 55 dakika.
- 2 — Karagöz'ün ağalık oyunu. Anlatan : Hayali Küçük Ali. Yardağı : Hayali Torun Çelebi. Tesbit eden : Dr. İlhan Başgöz. Ankara 1958. 70 dakika.
- 3 — Karagöz'ün ağalık oyunu. Anlatan : Hayali Küçük Ali. Yardağı : Hayali Torun Çelebi. Tesbit eden : Amerikan Haberler Merkezi. Ankara 1960. 75 dakika.
- 4 — Karagöz'ün bakkallığı oyunu. Anlatan : Hayali Küçük Ali. Yardağı : Hayali Torun Çelebi. Tesbit eden : Dr. İlhan Başgöz. Ankara 1958. 60 dakika.
- 5 — Karagöz'ün çifte hamamlar oyunu. Anlatan : Hayali Küçük Ali. Yardağı : Hayali Torun Çelebi. Tesbit eden : Dr. İlhan Başgöz. Ankara 1958. 46 dakika.
- 6 — Karagöz'ün gelin olması oyunu. Anlatan : Hayali Küçük Ali. Yardağı : Hayali Torun Çelebi. Tesbit eden : Dr. İlhan Başgöz. Ankara 1958. 61 dakika.
- 7 — Karagöz'ün Kâğıthane safası. Anlatan : Hayali Küçük Ali. Yardağı : Hayali Torun Çelebi. Tesbit eden : Dr. İlhan Başgöz. Ankara 1958. 83 dakika.
- 8 — Karagöz'ün kanlı kavak oyunu. Anlatan : Hayali Küçük Ali. Yardağı : Hayali Torun Çelebi.

Tesbit eden : Dr. İlhan Başgöz. Ankara 1958. 50 dakika.

- 9 — Karagöz'ün Kanlı (Namlı) Nigâr oyunu. Anlatan : Hayalî Küçük Ali. Yardağı : Hayalî Torun Çelebi. Tesbit eden : Dr. İlhan Başgöz. Ankara 1958. 70 dakika.
- 10 — Karagöz'ün Kanlı Nigâr oyunu. Anlatan : Hayalî Küçük Ali. Yardağı : Hayalî Torun Çelebi. Tesbit eden : Amerikan haberler Merkezi. Ankara 1960. 65 dakika.
- 11 — Karagöz'ün Kütahya safâsı (Gülme komşuna gelir başına) oyunu. Anlatan : Hayalî Küçük Ali. Yardağı : Hayalî Torun Çelebi. Tesbit eden : Amērikan Haberler Merkezi. Ankara 1960. 74 dakika.
- 12 — Karagöz'ün Kütahya safhâsı (Gülme komşuna gelir başına) oyunu. Anlatan : Hayalî Küçük Ali. Yardağı : Hayalî Torun Çelebi. Tesbit eden : Dr. İlhan Başgöz. Ankara 1959. 69 dakika.
- 13 — Karagöz'ün mandra safhâsı oyunu, Anlatan : Hayalî Küçük Ali. Yardağı : Hayalî Torun Çelebi. Tesbit eden : Dr. İlhan Başgöz. Ankara 1958. 72 dakika.
- 14 — Karagöz'ün sahte eserci oyunu. Anlatan : Hayalî Küçük Ali. Yardağı : Hayalî Torun Çelebi. Tesbit eden : Dr. İlhan Başgöz. Ankara 1958. 40 dakika.
- 15 — Karagöz'ün salıncak safâsı oyunu. Anlatan : Hayalî Küçük Ali. Yardağı : Hayalî Torun Çelebi. Tesbit eden : Dr. İlhan Başgöz. Ankara 1958. 60 dakika.
- 16 — Karagöz'ün sünnet düğünü oyunu. Anlatan : Hayalî Küçük Ali. Yardağı : Hayalî Torun Çelebi. Tesbit eden : Dr. İlhan Başgöz. Ankara 1958. 60 dakika.

- 17 — Karagöz'ün Tahir ile Zühre oyunu. Anlatan : Hayalî Küçük Ali. Yardağı : Hayalî Torun Çelebi. Tesbit eden : Dr. İlhan Başgöz. Ankara 1958. 62 dakika.
- 18 — Karagöz'ün tımarhane oyunu. Anlatan : Hayalî Küçük Ali. Yardağı : Hayalî Torun Çelebi. Tesbit eden : Dr. İlhan Başgöz. Ankara 1958. 59 dakika.
- 19 — Karagöz'ün yalancı oyunu. Anlatan : Hayalî Küçük Ali. Yardağı : Hayalî Torun Çelebi. Tesbit eden : Milli Kütüphane Müzik Bölümü. Ankara 1960. 53 dakika.

Meddah hikâyesi :

Sandıklı Ebe. Anlatan: Hayalî Küçük Ali. Tesbit eden : Amerikan Haberler Merkezi. Ankara 1960.

Sinema filmleri :

- Gülme komşuna gelir başına. Karagöz oyunu filmi. Oynatan : Hayalî Küçük Ali. 16 mm. Sesli ve Renkli. 35 dakika.
Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü Film Arşivinde.
- Muhavereler. Karagöz filmi. Oynatan : Hayalî Küçük Ali. İngilizce seslendiren : Nurettin Sevin. Yapım ve çekim : Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü, 35 mm. sesli ve Renkli. 10 dakika.

NOT : Yukarıda adı geçen ses bantlarının birer kopyası Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümü arşivinde bulunmaktadır. Aynı arşivde, (Moliér'in Zoraki Tabip oyunundan uyarılma) Karagöz'ün hekimlik oyunu. Anlatan : Hayalî Küçük Ali. Tesbit eden : Dr. İlhan Başgöz, ses bandı da bulunmaktadır.